

НАПРЯМКИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

КОЛОМІЄЦЬ Вадим Іванович - здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

<https://orcid.org/0009-0001-9814-6619>

УДК 342.9

DOI 10.32782/EP.2022.4.37

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення поняття «напрямки взаємодії між органами досудового розслідування». Акцентовано увагу, що сутність та зміст відповідних напрямів залежить від завдань досудового розслідування. Аргументовано, що відповідні напрями найбільш доцільно поділити на чотири групи: організаційний; аналітичний; доказово-пошуковий; та інформаційний.

Ключові слова: напрямок, завдання, досудове розслідування, правоохоронні органи.

Постановка проблеми

Враховуючи достатньо широку багатовекторність самого процесу досудового розслідування, що обумовлюється специфікою кримінального правопорушення, доцільно зазначити, що відповідна діяльність реалізується у різних напрямках. Так, якщо розглядати тлумачення поняття «напрямок» у загально лексичному його розумінні, то автори тлумачного словника української мови розглядають його як: лінія руху або лінія розміщення кого-, чого-небудь; шлях діяльності, розвитку кого-, чого-небудь; спрямованість якоїсь дії, явища; суспільна, наукова, літературна і т.ін. школа, течія, угруповання [1, с.164]. Таким чином, напрямок характеризує спрямованість певної діяльності. У контексті ж нашого дослідження метою досліджуваної діяльності є своєчасне, повне та об'єктивне встановлення обставин кримінального правопорушення. А відтак, визначення напрямків взаємодії між органами

досудового розслідування має важливе теоретичне та практичне значення.

Стан дослідження проблеми

Окремі проблемні питання взаємодії між органами досудового розслідування у своїх наукових працях розглядали: С.Є. Абламський, О.М. Габорак, Ю.В. Гуцуляк, Т.В. Кордіяка, В.В. Луцик, Є.В. Павліченко, В.І. Теремецький, Р.М. Яковлев та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість теоретичних здобутків, у зазначеній сфері залишається низка невирішених питань. Зокрема, недостатньо опрацьованою є проблема чіткого виокремлення напрямків взаємодії між органами досудового розслідування.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб окреслити напрямки взаємодії між органами досудового розслідування. Задля досягнення вказаної мети необхідним є вирішення наступних завдань: здійснити аналіз норм чинного законодавства, норми якого регулюють діяльність органів досудового розслідування взагалі, та їх взаємодію, зокрема; узагальнити наукові погляди вчених, які досліджували проблематику взаємодії органів досудового розслідування.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у ньому дістало подальшого розвитку опрацювання переліку напрямків взаємодії між органами досудового розслі-

дування та характеристика їх ключових особливостей.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження варто відзначити, що напрямки взаємодії безпосередньо обумовлюються завданнями досудового розслідування. Завдання цієї стадії впливають із завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК. Як підкреслює А.В. Столітній, основою всієї кримінально-процесуальної діяльності, спрямованої на вирішення кримінально-правового спору між сторонами, є забезпечення доведеності обвинувачення – твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, що підкреслює ключову роль досудового розслідування як найважливішого етапу збирання та перевірки доказів, спрямованого на створення правового фундаменту для притягнення винних до відповідальності [2, с. 115]. Наведене є справедливим і для досудового розслідування, в процесі якого вирішується, окрім названого, ще й низка супутніх завдань. У процесі досудового розслідування вирішуються питання, що стосуються швидкого, повного та неупередженого встановлення всіх обставин, що мають значення для кримінального провадження, викриття винуватих і невідворотності відповідальності та покарання щодо них, забезпечення правильного застосування закону, недопущення притягнення до відповідальності невинуватих, відшкодування заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди, виховання у громадян необхідності дотримання вимог закону [3, с.12].

Такі завдання відображаються й у функціях, покладених, зокрема, й на слідчі підрозділи Національної поліції. Із наведеного у Законі України «Про Національну поліцію» переліку функцій слідчих підрозділів, Н.С. Сидоренко виділяє такі напрями взаємодії слідчих підрозділів з іншими учасниками кримінального судочинства: 1. Взаємодія з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними установами. 2. Взаємодія з громадськими організаціями та об'єднаннями, окремими

громадянами. 3. Взаємодія з Офісом Генерального прокурора, регіональними, місцевими прокуратурами, прокурорами. 4. Взаємодія з органами і підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. 5. Взаємодія з органами і підрозділами, що здійснюють судово-експертну діяльність. 6. Взаємодія з компетентними та судовими органами іноземних держав [4, с.91]. Таким чином, взаємодія між суб'єктами досудового розслідування розглядається авторкою, як один з напрямків взаємодії слідчих підрозділів, хоча, на наш погляд, більш доречним було б віднести його до видів такої взаємодії за критерієм кола суб'єктів.

В правовій літературі висловлюються погляди, що на теперішній час взаємодія між суб'єктами досудового розслідування здійснюється за двома взаємопов'язаними напрямками: 1. Стратегічний – організація реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, усунення причин і умов її існування, а також удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази. 2. Тактичний – виявлення, документування, попередження, розкриття та розслідування вчинених кримінальних правопорушень, а також розшук, затримання підозрюваних осіб і відшкодування шкоди фізичним та юридичним особам [5, с.23]. Вказана позиція підкреслює важливість такого напрямку взаємодії як попередження кримінальних правопорушень. Також, слід додати, що означені напрямки можуть бути більш детально диференційовані.

Як приклад взаємодії між органами досудового розслідування у напрямку попередження злочинів можна навести заяву про спільне напрацювання фахівцями Служби безпеки України і Національної поліції єдиних підходів для захисту об'єктів критичної інфраструктури та спільних алгоритмів протидії сучасним викликам. Було обговорено детальні механізми подальшої співпраці та обміну інформацією. Це дозволить своєчасно виявляти і нейтралізувати загрози на відповідних об'єктах, а також мінімізувати вплив і наслідки можливих подій. Крім того, фахівці обох відомств співпрацюватимуть у межах міжвідомчої експертної групи з питань захисту критичної інфраструктури при Мі-

некономіки та при підготовці відповідного законопроекту «Про критичну інфраструктуру та її захист» [6]. Отже, можна вести мову про спільне прогнозування та планування діяльності із попередження кримінальних правопорушень як напрямок розглядуваної взаємодії.

Доцільно зазначити, що на міжнародному рівні взаємодії між органами досудового розслідування також виділяють попередження та планування, як окремі напрямки такої взаємодії. Зокрема, Д.Л. Вітюк до пріоритетних напрямків міжнародного співробітництва у сфері попередження та запобігання злочинності відноситься: а) криміналізація та декриміналізація кримінально-правових норм; б) визначення тактики та стратегії у кримінальній процесуальній та оперативнорозшукової діяльності; в) укладання міжнародних пактів, угод, договорів тощо; г) екстрадиція осіб, які перебувають у міжнародному розшуку, кримінальне переслідування за запитами іноземних держав, розшук викрадених культурних цінностей, викрадених автомобілів тощо; д) міжнародна допомога у попередженні, запобіганні та припиненні злочинів (матеріальна, технічна, наукова, освітня, практична тощо) [7, с.102-103].

Окремим напрямком взаємодії є обмін інформацією, отриманою в процесі розслідування кримінальних правопорушень з органами досудового розслідування іншої підвідомчості, в разі зміни підслідності кримінальних правопорушень у випадках, передбачених законом. Так відповідно до п. 1 ст. 216 КПК України, якщо під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 328 (Розголошення державної таємниці), 329 (Втрата документів, що містять державну таємницю), 422 (Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості) Кримінального кодексу України, будуть встановлені кримінальні правопорушення, передбачені статтями 364 (Зловживання владою або службовим становищем), 365 (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу), 366 (Службове підроблення), 367 (Службова недбалість), 425 (Недбале

ставлення до військової служби), 426 (Бездіяльність військової влади) Кримінального кодексу України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із кримінальними правопорушеннями, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів безпеки, крім випадків, коли ці кримінальні правопорушення віднесено згідно з цією статтею до підслідності Національного антикорупційного бюро України [8, с.12]. КПК містить й інші норми щодо виникнення підстав відповідної взаємодії щодо зміни підслідності за обставинами, які були виявлені під час провадження досудового розслідування.

Важливим напрямком взаємодії під час провадження досудового розслідування є пошук та фіксація доказів, що мають спрямування на з'ясування обставин кримінального правопорушення. Доцільно зазначити, що взаємодія між органами досудового розслідування при пошуку та зборі доказової інформації залежить від конкретного різновиду кримінального правопорушення. Наприклад, до напрямів виявлення фактичних даних у разі виявлення фактів незаконних посівів снотворного маку чи конопель документуванню підлягають: діяльність особи (групи осіб) з обробки ділянки й посіву на ній нарковмісних культур; факти домовленості виробника з іншими особами про охорону посівів або спостереження за ними; факти його перебування на ділянці й дії щодо догляду за посівами; діяльність з придбання, виготовлення та використання спеціальних знарядь і приладів, застосовуваних для обробки ділянки, догляду за посівами та збору рослин; дії виробника або інших осіб зі здійснення надрізів голівок маку і збирання з них молочного соку; факти застосування предметів, які використовуються для збирання молочного соку, виготовлення та зберігання опію-сирцю; факти діяльності зі збирання голівок опійного маку, конопель, їх упаковки, перевезення й сушки; факти участі виробника у збиранні снотворного маку або конопель, використання для цього його контактів; способи повідомлення співучасників при виникненні небезпеки викрит-

тя та про намічену протидію досудовому розслідуванню [9, с.96].

Також слід вказати на те, що при зборі доказів особливої вагомості набуває взаємодія між органами досудового розслідування різної підвідомчості у напрямку інформаційного обміну. Р.В. Войтюк підкреслює важливість взаємодії детективів Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) з Національною поліцією України, яка, на думку автора, полягає у можливості використання криміналістичних обліків, які мають значення для доказування обставин кримінального провадження. Зокрема, детективи НАБУ використовують такі обліки: алфавітний; картотека даних про зовнішність злочинця; картотека документів і найменувань; картотека злочинів відповідно до їх видів і груп; дактилоскопічна картотека; фототека рис зовнішності; картотека осіб, що безвісно зникли, невпізнаних трупів; картотека викрадених автомобілів, творів мистецтва, культурних цінностей, антикваріату, ювелірних виробів тощо; довідкова картотека ручної нарізної вогнепальної зброї. Важливість використання цих обліків обумовлена тим, що вони формувались протягом багатьох років, містять великий обсяг інформації, тому дають можливість зібрати повну інформацію про події, речі, осіб, пов'язаних з корупційним злочином. Крім того, співробітники Національної поліції України активно залучаються до співпраці під час проведення слідчих (розшукових) дій, здійснюють супроводження кримінального провадження [10, с. 133-134].

Наступний, – організаційний напрямок взаємодії між органами досудового розслідування, – значно сприяє його ефективності. В.С. Бондар називає наступні ситуації, в яких виникає необхідність у проведенні спільних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій: 1) обізнаності оперативного працівника щодо обставин вчинення кримінального правопорушення; 2) використання негласних оперативно-розшукових відомостей, які вимагають зашифровки; 3) у разі встановлення оперативним шляхом конкретних намірів підозрюваних протидіяти слідству, коли участь співробітника сприятиме їх нейтралізації; 4) використання орієнтуючої інформації для слідчого, отри-

маної оперативним шляхом для організації й тактики слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій [11, с.145]. Як підкреслює В.В. Топчій, однією із важливих умов швидкого розкриття та можливості здійснювати розслідування злочинів одночасно в декількох напрямках, у різних місцях із усебічним і паралельним відпрацюванням усіх версій у справі, а також можливості зосереджувати зусилля на одному важливому етапі є розслідування злочинів груповим методом шляхом створення слідчо-оперативних груп [12, с.139].

Слідчо-оперативна група – це організаційна форма взаємодії слідчих, працівників оперативних та інших підрозділів поліції, що створюється з метою виявлення, фіксації, вилучення, пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, установлення свідків і потерпілих, з'ясування обставин кримінального правопорушення, що мають значення для всебічного, повного і неупередженого їх дослідження та встановлення осіб, які його вчинили. Слідча група – це передбачена кримінальним процесуальним законодавством України організаційна форма здійснення двома чи більше слідчими досудового розслідування в кримінальному провадженні, що дозволяє більш швидко і повно провести розслідування. Особливість слідчої групи полягає у тому, що вона допускає участь в провадженні декількох слідчих, процесуальна діяльність яких спрямована на досягнення завдань кримінального провадження [5, с.38-39]. Після прибуття на місце події члени слідчо-оперативної групи з'ясовують обставини вчинення кримінального правопорушення, установлюють свідків, прикмети осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та ймовірні шляхи їх руху. У разі необхідності вживають заходів для переслідування транспортних засобів, якими заволоділи особи, що вчинили кримінальне правопорушення, або тих, що використовувалися при його вчиненні. Беруть участь у розшуку та затриманні осіб, які підозрюються в учиненні цих кримінальних правопорушень [13].

Варто зауважити, що в самому напрямку організаційної взаємодії шляхом утворення спільних груп слідчих чи оперативно-слідчих вирішується низка завдань розслідуван-

ня, у тому числі аналіз інформації, планування та прогнозування. Як зазначає К.Т. Мулик, перерозподіл організаційно правових функцій залежить від особливостей організації правових засад діяльності органів розслідування, така група містить у собі наступні засади: інформаційні аналітичні, прогнозування та і планування «де суб'єкт управління підрозділами (посадовими особами), що спеціалізуються на розслідуванні злочинів, вирішує двоєдине завдання: усвідомлює суть проблеми, що виникла в ході створення або функціонування підрозділу, і визначає в управлінському рішенні модель поведінки в ситуації, що склалася» [14 с.271].

Висновок

Підбиваючи підсумок представленого наукового дослідження слід відзначити, що напрямки взаємодії між органами досудового розслідування слід охарактеризувати як визначені правовими нормами вектори відповідних взаємовідносин, які обумовлюються необхідністю реалізації узгодженої за часом, місцем, формами і методами діяльності цих суб'єктів для своєчасного та ефективного встановлення всіх обставин скоєного кримінального правопорушення.

Тож, до відповідних напрямів, як вбачається, найбільш доцільно віднести: 1) організаційний, що проявляється, наприклад, у створенні спільних слідчих, слідчо-оперативних груп; 2) аналітичний, який знаходить прояв у спільному аналізі причин та умов скоєння певного різновиду кримінальних правопорушень (наприклад, в сфері економічної безпеки або щодо порушень антикорупційного законодавства) з метою пошуку та застосування заходів попередження їх скоєння; 3) доказово-пошуковий, що спрямовано на пошук та належну фіксацію доказів, які розкривають обставини правопорушення; 4) інформаційний, який направлено на отримання необхідної для досудового розслідування інформації. У підсумку також необхідно зазначити, що окреслені напрями мають загальний характер, адже специфіка самого кримінального правопорушення впливає й на конкретизацію напрямків взаємодії досліджуваних органів при здійсненні ними досудового розслідування.

Література

1. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1970 – 1980. Т. 5 : Н-О / ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 1974. 840 с.
2. Столітній А. В. Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні. Дис докт юрид наук. 12.00.09. 081. Право. Київ. 2018. 419 с.
3. Досудове розслідування: навч. посібник / Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук та А. Я. Хитри. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 600 с.
4. Сидоренко Н. С. Взаємодія органів досудового розслідування з органами кримінального судочинства. Прикарпатський юридичний вісник. Вип. 3(38). 2021. С. 90-93
5. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : навч. посіб. Видання друге, доповнене і перероблене / С. Є. Абламський, О. О. Юхно, Т. Г. Фоміна та ін. Харків : ФОП Панов А. М., 2019. 209 с.
6. СБУ та Нацполіція напрацювали єдині підходи для захисту об'єктів критичної інфраструктури. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-ta-natspolitsiia-napratsiuvalyedydni-pidkhody-dlia-zakhystu-objektiv-krytychnoi-infrastruktury>
7. Вітюк Д. Л. Міжнародна співпраця у сфері запобігання злочинності на сучасному етапі. Юридична наука. № 10 (112). 2020. С. 100-107
8. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування: навч. посібник / О. П. Бойко, О. Ф. Кобзар, В. В. Рогальська, Н. П. Черняк. Дніпро: ДДУВС, 2017. 84 с.
9. Бондар В. С. Взаємодія органів досудового розслідування з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у виявленні та розслідуванні незаконного посіву або вирощування снотворного маку чи конопель. Південноукраїнський правничий часопис. № 3. 2021. С. 92-101
10. Войтюк Р.В. Детектив Національного антикорупційного бюро України як

АНОТАЦІЯ

З'ясовано, що напрямки взаємодії між органами досудового розслідування слід охарактеризувати як визначені правовими нормами вектори відповідних взаємовідносин, які обумовлюються необхідністю реалізації узгодженої за часом, місцем, формами і методами діяльності цих суб'єктів з метою своєчасного та ефективного встановлення всіх обставин скоєного кримінального правопорушення.

Аргументовано, що до напрямків взаємодії органів досудового розслідування найбільш доцільно віднести наступні: 1) організаційний, що проявляється, наприклад, у створенні спільних слідчих, слідчо-оперативних груп; 2) аналітичний, який знаходить прояв у спільному аналізі причин та умов скоєння певного різновиду кримінальних правопорушень (наприклад, в сфері економічної безпеки або щодо порушень антикорупційного законодавства) з метою пошуку та застосування заходів попередження їх скоєння; 3) доказово-пошуковий, що спрямовано на пошук та належну фіксацію доказів, які розкривають обставини правопорушення; 4) інформаційний, який направлено на отримання необхідної для досудового розслідування інформації. У підсумку також необхідно зазначити, що окреслені напрями мають загальний характер, адже специфіка самого кримінального правопорушення впливає й на конкретизацію напрямків взаємодії досліджуваних органів при здійсненні ними досудового розслідування.

Ключові слова: напрямок, завдання, досудове розслідування, правоохоронні органи.

SUMMARY

It was found that the directions of interaction between pre-trial investigation bodies should be characterized as vectors of relevant relationships determined by legal norms, which are determined by the need to implement coordinated activities of these subjects in terms of time, place, forms and methods for the purpose of timely and effective establishment of all the circumstances of a committed criminal offense.

It is argued that it is most expedient to attribute the following to the areas of cooperation of pre-trial investigation bodies: 1) organizational, manifested, for example, in the creation of joint investigative, investigative-operational groups; 2) analytical, which is manifested in a joint analysis of the causes and conditions of the commission of a certain type of criminal offense (for example, in the field of economic security or in relation to violations of anti-corruption legislation) in order to find and apply measures to prevent their commission; 3) evidentiary search, which is aimed at finding and properly recording evidence that reveals the circumstances of the offense; 4) information, which is directed at obtaining information necessary for pre-trial investigation. In conclusion, it should also be noted that the outlined directions are of a general nature, because the specifics of the criminal offense itself also affect the specification of the directions of interaction of the investigated bodies during their pre-trial investigation.

Key words: direction, task, pre-trial investigation, law enforcement agencies.

суб'єкт кримінальних процесуальних правовідносин. Дис канд юрид наук. 12.00.09. 289 с.

11. Бондар В. С. Взаємодія слідчого (дізнавача) з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у криміналістичному та кримінальному процесуальному вимірах (методологічні та праксеологічні проблеми). Київський часопис права. 2022. № 2. С. 141-153

12. Топчій В. В. Взаємодія органів досудового розслідування та оперативних підрозділів у складі слідчо-оперативних груп. Юридичний вісник. № 4 (33). 2014. С. 138-143

13. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

14. Мулик К.Т. Організаційно-правові аспекти новацій при досудовому розслідуванні злочинів. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Вип. 79. Ч 2. 2023. С. 268-271